

მამუკა ცუხიშვილი

კონსტანტინე ლესელიძე – XX საუკუნის დიდი მხედართმთავარი

1941 წლის 22 ივნისის დილის 4 საათზე ვერმახტის 149-ე დივიზიამ (მათ შორის გერმანიის სატანკო-მოტორიზებული ძალებმა) გადალახა სსრ კავშირის საზღვრები, 2 დივიზია სამხედრო შეტევას აწარმოებდა ფინეთიდან, 8 განლაგებული იყო ნორვეგიაში, 1 დანიაში, 38 დივიზია დასავლეთ ფრონტზე მოქმედებდა, 2 იბრძოდა ჩრდილოეთ აფრიკაში და 7 ბალკანეთზე.

1941 წლის 6 მაისს სტალინი არჩეული იქნა სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარედ. ომის დაწყებიდან მერვე დღეს, 1941 წლის 30 ივნისს შეიქმნა თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტი იოსებ სტალინის თავმჯდომარეობით. 1941 წლის 19 ივლისს სტალინი აირჩიეს სსრკ თავდაცვის სახალხო კომისრად, ხოლო იმავე წლის 8 აგვისტოს — სსრკ შეიარაღებული ძალების უმაღლეს მთავარსარდლად.

გერმანიამ დაიწყო 1940 წელს შედგენილი ელვისებური ომის „ბარბაროსას გეგმის“ პრაქტიკულად განხორციელება (ეს იყო კოლდური სახელწოდება ჰიტლერის გეგმისა, რომელიც მას „რომის საღმრთო იმპერიის“ იმპერატორის ფრიდრიხ I ბარბაროსას სახელის მიხედვით მიეცა).

ყველა ობიექტური ისტორიკოსი, ომების სპეციალისტი, პოლიტიკოსი და სამხედრო ჩინოსანი თანხმდება იმაზე, რომ მეორე მსოფლიო ომში საბჭოთა კავშირის ჩაბმამ გადაწყვიტა ფინალი მეორე მსოფლიო ომისა და შესაბამისად განუხორციელებლობა გერმანიის განზრახვისა გაბატონებულიყო მსოფლიოზე.

მას შემდეგ, რაც საბჭოთა სისტემა დაიშალა, ე.წ. დემოკრატიულ

რელსებზე შემდგარი საქართველოს პოლიტიკური “ელიტა” და მისი მიმდევრები მეორე მსოფლიო ომში საბჭოთა კავშირის გამარჯვებას აუფასურებენ, თორემ პროგრესულად მოაზროვნე მსოფლიო ყველა დროის ყველაზე დიდ გამარჯვებად სწორედ მეორე მსოფლიო ომში ფაშისტურ გერმანიაზე საბჭოთა კავშირის ძლევამოსილ გამარჯვებას მიიჩნევს.

1941 წლის 27 ივნისისთვის საქართველოდან ომში ჩაება 6183 უფროსი და სამუშალო თანრიგის მეთაური, 7086 უმცროსი მეთაური, 68385 რიგითი ჯარისკაცი, შეიარაღებულ ძალებს გადაეცა 4319 ავტომანქანა, 334 ტრაქტორი, 18226 ცხენი და სხვ. თადარიგიდან გაიწვიეს 1206 ქალი, უმეტესად ექიმები, ფერმლები და მედიცინის დები. საერთოდ, 1941 წლის 23 ივნისიდან 1942 წლის 15 აპრილის ჩათვლით ყველა ფრონტზე სამხედრო ნაწილებში საქართველოდან გაწვეული იქნა 354332 კაცი სხვადასვა დანიშნულებით. ზურგის გამაგრების თვალსაზრისით 250-300 მეტრძოლისგან შემდგარი რაზმები იქმნებოდა, სადაც გაწვევიანებული იყვნენ უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტები და არასრულწლოვნებიც კი.

გარდა იმისა, რომ უშუალოდ ბრძოლის ველზე ათიათასობით ქართველი მეტრძოლი იცავდა დედასამშობლოს, საქართველოში მყისიერად იქნა გამოყენებული ყველა ბერკეტი იმისათვის, რომ ქვეყანას მიეღო დაჭრილები და ლტოლვილები. სანატორიუმები, საავადმყოფოები, დასასვენებელი სახლები და სასტუმროები სასწრაფოდ გადაკეთდა ჰოსპიტლებად. 1941 წლის ბოლოსათვის საქართველოში იყო 62 საევაკუაციო ჰოსპიტალი 24760 საწოლით, კერძოდ, თბილისში — 29, ქუთაისში — 5, წყალტუბოში — 2, ბორჯომში — 3, თელავში — 2, თითო-თითო გაიხსნა აბასთუმანში, ბათუმში, ცეცხში, ქობულეთში.

1942 წლის დეკემბერში საქართველოში საავიაციო-საჰაერო თავდაცვის სამსახურისთვის მობილიზებული იქნა 19-დან 30 წლამდე ასაკის 4500 ქალი, ზურგის ნაწილებში მეომარ მამაკაცთა შესაცვლელად 602 ქალი, ხოლო 2700 ქალი გაიგზავნა საავტომობილო კურსებზე. მთელი საქართველო ფეხზე იდგა, მთელი საქართველო ომობდა, შრომობდა, იბრძოდა წარსულის დასაცავად და მომავლის გადასარჩენად. 1941 წლის აგვისტოდან დაიწყო თავდაცვითი ნაგებობების, სანგრების, სიმაგრეების, გზებისა და ხიდების მშენებლობა. გაგრის, ფოთის, დუშეთის, ყაზბეგის, ჯავის, ონის რაიონებში მიმდინარე სამუშაოებზე დასაქმებული იყო 7000-

მდე ადამიანი, რომლებიც დღედაღამ შრომობდნენ ზღვის სანაპირო უღელტეხილების გზების გასამაგრებლად და ტანკსაწინააღმდეგო ზღუდეთა ასაგებად.

მთელი ქვეყნის მასშტაბით მიმდინარეობდა სახალხო მეურნეობის გარდაქმნა საომარ ყაიდაზე, რაც გულისხმობდა მთელი ძალითა და ენერგიით იარაღის, ტყვია-წამალის, სამეურნეო ნედლეულის, სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავებას.

ქართველები იბრძოდნენ ყველგან, სადაც კი მტრის ურდოები აწარმოებდნენ სამკვდრო-სასიცოცხლო საომარ მოქმედებებს – ბალტიისპირეთში, უკრაინის, მოლდავეთის, ბელორუსიის ტერიტორიებზე, ბრესტის ციხე-სიმაგრესთან, სმოლენსკსა თუ კიევთან. უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო ბრძოლა მოსკოვისათვის. გერმანელთა მთავარი სამიზნე სსრ კავშირის დედაქალაქი იყო და ამის შესაბამისად მათ გადაწყვიტეს გეგმა „ტაიფუნის“ ამოქმედება, რაც გულისხმობდა მოსკოვისთვის ბრძოლას მის სრულ დაპრობამდე. ამ ბრძოლაში თავის ისახელეს გენერლების პ. ჩანჩიბაძისა და მ. კიკნაძის ბრიგადებმა.

ომის ისტორიებში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს 1941 წლის დეკემბრის კონტრშეტევას ფაშისტური გერმანიის ჯარების მოსაგერიებლად. მოსკოვის მისადგომებთან საბჭოთა ჯარების დამაჯერებელმა და გმირულმა გამარჯვებამ რადიკალურად შეცვალა მეორე მსოფლიო ომის მთელი მიმდინარეობა.

საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესი იყო კავკასიის დაპყრობის ფაშისტური გეგმის „ედელვაისის“ ჩაშლა, რომელიც ითვალისწინებდა კავკასიის არა მარტო დაპრობას და მთავარი გზით იმ ქვეყნებისკენ გასვლას, სადაც მოიპოვებოდა სასარგებლო წიაღისეული, მათ შორის ნავთობი, არამედ ევრაზიის კონტინენტის მთელს სამხრეთ დერეფანზე ჰეგემონობის მოპოვებას.

არ შეიძლება არ გავისხენოთ საქართველოს ცკ პირველი მდივნის კანდიდ ჩარკვიანის მოგონება ლავრენტი ბერიას შესახებ: „მან გააერთიანა ამიერკავკასიის ჯარები და ადგილობრივი სამხედრო ორგანიზაციები კავკასიის დასაცავად და რკინისებური ხელით დაამყარა ჯეროვანი წესრიგი როგორც ფრონტზე, ისე ზურგში“. ლ. ბერია ამ დროს იყო საკავშირო უშიშროებისა და თავდაცვის გარეთიანებული მთავარი კომიტეტის წევრი. მან სტალინთან შეთანხმებით თანამდებობიდან დაითხოვა 46-ე არმიის სარდალი ე. სერგაცკოვი და მის ადგილზე დანიშნა კონსტანტინე ლესელიძე,

სწორედ ამ გადაწყვეტილებამ განსაზღვრა ძირითადად ფაშისტების დამარცხება კავკასიის მისადგომებთან.

ომის უმძიმეს წლებზე და მის მძიმე შედეგებზე საუბარი შორს წავიყვანს და არც გვეყოფა იმის კომპეტენცია, შევაფასოთ მეორე მსოფლიო ომში საბჭოთა ქვეყნის გამარჯვების მნიშვნელობა. ჩვენ გადავწყვიტეთ დიდ სამამულო ომში ერთ-ერთი უაღრესად გამორჩეული მხედართმთავრის კონსტანტინე ლესელიძის გახსენება, რომელმაც ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანა ფაშიზმზე ძლევამოსილ გამარჯვებაში.

„ნიკოლოზ ლესელიძე, ჩვენს ამხანაგებში გამოირჩეოდა როგორც უაღრესად უშიშარი და გაბედული ადამიანი. ამავე დროს იგი დიდად გამჭრიახი გონებისა და კარგად მოლაპარაკე კაცი იყო. ამ თვისებების გამო იგი ხშირად დავების მომრიგებლის როლს ასრულებდა. ის იყო აქტიური, მშრომელი და მებრძოლი ადამიანი“, — იგონებს კონსტანტინე ლესელიძის მამის ნიკოლოზ ლესელიძის ბავშვობის მეგობარი თეოფილე ქვილითაია.¹

1906 წლის აგვისტოში მოკლეს გენერალი ერმოლოვი, რის გამოც ჟანდარმერიამ მთელი ქვეყნის მასშტაბით დაიწყო აქტიური ადამიანების დაპატიმრება, მათ შორის აღმოჩნდა ნიკოლოზ ლესელიძეც; იგი სხვებთან ერთად გაუსამართლებლად, 5 წლის ვადით გადაასახლეს ცენტრალურ რუსეთში, კერძოდ პერმის გუბერნიის ჩერდინის მაზრაში. ნიკოლოზს შინ, ოზურგეთში დარჩა მეუღლე სამი მცირეწლოვანი ვაჟით, მათგან ერთ-ერთი იყო კონსტანტინე, რომელიც 1903 წლის 2/15 ოქტომბერს დაიბადა.

კ. ლესელიძემ 1917 წელს დაასრულა ოზურგეთის რაიონის სოფელ ზვანის დაწყებითი ორკლასიანი სკოლა და იმავე წლის შემოდგომაზე ჩაირიცხა ოზურგეთის ორკლასიან საქალაქო სასწავლებელში. მის მიერვე შევსებული კადრების აღრიცხვის ანკეტაში იგი წერს: „ჩაქვის საუფლისწულო მამულის ჩაის პლანტაციებში შავ მუშად ვმუშაობდი 1912 წლის მაისიდან 1917 წლის მაისამდე. გარდა ამისა, ვმუშაობდი ოზურგეთის რაიონის სოფელ ზვანის ჩაის პლანტაციებში ზაფხულში, ზამთარში კი ვსწავლობდი“.

ოზურგეთის საქალაქო სასწავლებლის დასრულების შემდეგ, 1919 წელს სწავლა განაგრძო ოზურგეთის გიმნაზიაში, სადაც ის

¹ საქართველოს ეროვნული არქივი, ცენტრალური საისტორიო ისტორიული არქივი, ფ. 1777, ს. 450, ფ. 2 (შემდგომში ყველგან: არქივი).

გამოირჩეოდა სიღინჯით, სიბეჯითით, თავმდაბლობითა და თავაზიანობით. „კოტე ლესელიძე შესანიშნავი მოწაფე იყო. იგი ყველა საგანს კარგად სწავლობდა. განსაკუთრებით უნდა ითქვას, რომ ჩვენს ჯგუფში მას ტოლი არ ჰყავდა მათემატიკაში. გამოცდების დროს პირველი გადიოდა გამოცდაზე და შემდეგ ამხანაგებს ეხმარებოდა. კოტე ბევრს კითხულობდა, კარგად ერკვეოდა ლიტერატურაში. ჩვენ ხშირად ვესწრებოდით რეფერატებს, რომლებსაც უფროსი კლასის მოწაფეები კითხულობდნენ, კოტე განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდა, სვამდა შეკითხვებს და მონაწილეობდა დისკუსიებში“² — იხსენებს მისი გიმნაზიელი მეგობარი შალვა ხუჭუა.

ოზურგეთის გიმნაზიის საქმეთა მმართველი ვასა ჯინჭარაძე იხსენებს: „ოზურგეთის გიმნაზიაში კოტე ლესელიძე საუკეთესოდ სწავლობდა. იგი იყო სამაგალითო მოწაფე. მე ხშირად მომისმენია მასწავლებელთა ქება კოტესადმი, ხოლო ერთხელ ისტორიის მასწავლებელმა ალექსანდრე დანელიამ ყველას გასაგონად ბრძანა: „ამ ახალგაზრდას დიდი მომავალი აქვს“.³

1921 წლის აპრილში შეიქმნა მეთაურთა მოსამზადებელი სამხედრო კურსები, რომელსაც უნდა მოემზადებინა ოცუელის მეთაურები ქვეითი, არტილერიის, ცხენოსანი და საინჟინრო სამწყობრო ჯარის ნაწილებისათვის. კონსტანტინე ლესელიძემ წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები ქართულ გაერთიანებულ სამხედრო სკოლაში და 1921 წლის 8 აგვისტოს ჩაირიცხა საარტილერიო განყოფილების კურსანტად. იმავე წლის ოქტომბერში ქართული გაერთიანებული სამხედრო სკოლა გადაყვანილი იქნა ორწლიან სწავლებაზე. სკოლაში ისწავლებოდა ქართული და რუსული ენები, მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, გეოგრაფია, ისტორია, ბუნებისმეტყველება და ჰიგიენა, ასევე მთავარი პრიორიტეტები ენიჭებოდა ტოპოგრაფიას, სამხედრო ადმინისტრირებას, სამხედრო ქიმიას, საინჟინრო, საარტილერიო და სასროლო საქმეს, სამხედრო წესდებას და სხვ. „სკოლაში განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა მომავალი მეთაურების სამწყობრო მომზადებას, ფიზიკურ წვრთნას, გარეგნობას, დისციპლინას, რათა ისინი მაგალითის მიმცემი ყოფილიყვნენ ყველასათვის“⁴

1922 წლის 5 დეკემბერს კ. ლესელიძემ წარჩინებით დაასრულა ქართული გაერთიანებული სამხედრო სასწავლებლის საარტილერ-

² იქვე, ს. 52, ფ. 2.

³ იქვე, ს. 4, ფ. 1.

⁴ ლ. გოგატიშვილი, ვ. ონიანი, ქართული დოკუმენტი დიდ სამამულო ომში, თბ., 1965, გვ. 64.

რიო განყოფილება, მიენიჭა ოცმეთაურის სამხედრო წოდება და დატოვებულ იქნა სასწავლებელში სამუშაოდ, სადაც 1925 წლის მაისამდე მსახურობდა.

ყველა სიკეთესთან ერთად „იგი იყო მტკიცე ნებისყოფის, პრინციპული ადამიანი; მას ახასიათებდა უდიდესი გამბედაობა; დროს უქმად არასდროს კარგავდა. სახლში იყო თუ ლეგიონში, ყოველთვის კითხულობდა, კითხულობდა არა მარტო სამხედრო ლიტერატურას, სახელმძღვანელოებს, არამედ გულმოდგინედ ეცნობოდა მხატვრულ ლიტერატურასაც“;⁵ – წერს მიხეილ გეთია.

1925 წელს კონსტანტინე დაოჯახდა და ცოლად ნინო შეწირული შეირთო.

ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობის 1927 წლის 15 სექტემბრის ბრძანებით კ. ლესელიძე დაინიშნა პირველ ქართულ მსროლელ ლეგიონში ბატარეის მეთაურად, სადაც მუშაობდა 1928 წლის ოქტომბრამდე. 1928 წლის ოქტომბერში იგი გაგზავნილი იქნა ლენინგრადში, არტილერიის მეთაურთა დახელოვნების კურსებზე, რომელიც წარჩინებით დაასრულა ერთი წლის შემდეგ, 1929 წლის ოქტომბერში.

1930 წლის იანვარში კ. ლესელიძე მე-5 ქართულ მსროლელ ლეგიონში დივიზიონის მეთაურად, ხოლო 1931 წლის აპრილში, ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობის ბრძანებით, ფრუნზეს სახელობის მეორე ქართული მსროლელი დივიზიის საარტილერიო ლეგიონის მეთაურად და კომისრად დაინიშნა; ამავე დროს ასრულებდა დივიზიის არტილერიის უფროსის მოვალეობასაც.

იმავე ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობის 1937 წლის 30 ივლისის ბრძანებით, პოლკოვნიკი კ. ლესელიძე დაინიშნა ფრუნზეს სახელობის მე-2 ქართული მსროლელი დივიზიის მეთაურად, რომელსაც 1938 წლის 19 ივნისამდე ხელმძღვანელობდა.

ქართული ეროვნული ნაწილების დაშლასთან დაკავშირებით, სსრ კავშირის თავდაცვის სახალხო კომისრის 1938 წლის 14 ივნისის ბრძანებით, კ. ლესელიძე გადაყვანილ იქნა ბელორუსიის ტერიტორიაზე განლაგებული მე-5 მსროლელი დივიზიის არტილერიის უფროსად, სადაც იმუშავა 1941 წლის თებერვლამდე. 1941 წლის 10 თებერვალს კ. ლესელიძე დაინიშნა მეორე მსროლელი კორპუსის არტილერიის უფროსად. მეორე მსოფლიო ომმა მას მინსკში მოუსწრო.

⁵ არქივი, 1777, ს. 47, ფ. 3.

სსრ კავშირის თავდაცვის სახალსო კომისიის 1941 წლის 10 აგვისტოს ბრძანებულებით, პოლკოვნიკი კ. ლესელიძე დაინიშნა 50-ე არმიის სარდლის მოადგილედ და არმიის არტილერიის უფროსად. ერთ-ერთ წერილში, რომელსაც მეუღლეს, ნინოს წერდა, ვკითხულობთ: „ვიმყოფებით დასავლეთის უბანზე, სმოლენსკის მიმართულებით, ალბათ თქვენ წაიკითხავდით გაზეთებში, რომ ამ მიმართულებით მიმდინარეობს გააფთრებული ბრძოლები და ჩვენ შემძუსრველ დარტყმებს ვაყენებთ მტერს“.⁶

პოლკოვნიკ კ. ლესელიძის შესახებ მისი სამხედრო მეგობარი და თანამებრძოლი გ. ყურაშვილი იგონებს: „ყველა დაუღალავად შრომობდა, ყველა ცდილობდა ბრიანსკი მტრისთვის მიუვალ ციხესიმაგრედ გადაექცია. დაიწყო იერიშები. ფაშისტთა ურდოებს წინ მიუძღოდა მრავალრიცხოვანი ტანკები, სიკვდილის მთესველი მანქანები, რომლებსაც ემბლემად კაცის თავის ქალა ეხატათ. მათ უკან ფეხდაფეხ მოდიოდნენ გერმანელი ოკუპანტები. ჰაერიდან ჩვენი ჯარების საბრძოლო განლაგებას ათასობით ბომბს უშენდა ჰიტლერელთა თვითმფრინავები. ათეულ ათასობით ავტომობილი, ტყვიამფრქვევი და შაშხანა აფრქვევდა ცეცხლს. ისმოდა ტყვიების სტვენა-ზუზუნი. მიუხედავად ამისა, მტერმა ჩვენი მეომრების მტკიცე ნებისყოფა ვერ გასტეხა. კ. ლესელიძის არტილერიისტებმა დიდი სამსახური გაუწიეს ქვეით შენაერთებს. მისი არტილერიის ზუსტმა ცეცხლმა მტრის „ქებული“ ბევრი ტანკი ნამსხვრევებად აქცია. რამდენიმე გააფთრებული იერიში უკუგდებულ იქნა“.⁷

საკავშირო თავდაცვისა და შეიარაღებული ძალების სარდლობის მიერ ბრიანსკში მაღალ დონეზე შესრულებული დავალებების, მამაცობისა და გმირობისათვის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1941 წლის 30 აგვისტოს ბრძანებულებით, პოლკოვნიკი კონსტანტინე ლესელიძე დაჯილდოვდა წითელი ვარსკვლავის ორდენით.⁸

ფრონტის ხაზიდან კონსტანტინე თავის ოჯახს სწერდა: „ძვირფასო ნინო, 25 დღეა ბრძოლაში ვართ. წმინდა ვალი სამშობლოს წინაშე ყველაფერზე მაღლა დგას. სტალინისათვის არ დავიშურებ ჩემს სიცოცხლეს, ჩემს სისხლს. მკლავი და თვალი კარგად მიჭრის,

⁶ “Заря Востока”, თბ., 1941, 16. 09.

⁷ გ. ყურაშვილი, სამშობლოს ერთგული შვილები, თბ., 1965, გვ. 22.

⁸ „წითელი ვარსკვლავის ორდენი“ იყო უმაღლესი სამხედრო ორდენი, რომელიც დააწესა სსრკ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმმა 1930 წლის 6 აპრილს. ორდენით აჯილდოვდნენ საბჭოთა არმიისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის რიგითებს და მეთაურებს; აგრეთვე ჯარის ნაწილებს, გემებს, დაწესებულებებს სსრკ თავდაცვის განმტკიცების საქმეში შეტანილი ფასდაუდებელი ღვაწლისა და დამსახურებისათვის.

მტერს არ გავახარებ. ჩემო საყვარელო მშობლებო! იცით, ჩემო კარგებო, რომ მე ვიბრძვი სახელოვან წითელარმიელებთან ერთად გამხეცებული მტრის — ფაშისტების — წინააღმდეგ. ერთ-ერთ ბრძოლაში ჩემმა მეგობრებმა ქვემეხის ცეცხლით გაარღვიეს მტრის რკალი. ჩვენ მიწა-წყალზე მტერი ვერ გაიხარებს, იყავით კარგად, თქვენი შვილი კოტე”.⁹

ქ. ტულის ხელში ჩაგდებას გერმანელები გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ, რაც მათ მოსკოვზე იერიშის მიტანას გაუადვილებდა. სულ განხორციელდა სამი ფართომასშტაბიანი შეტევა: პირველი — 1941 წლის 9 ოქტომბერს, მეორე — 1941 წლის 6 ნოემბერს, ამ დროს პარალელური შეტევა მიმდინარეობდა მოსკოვისა და კალუგის ახლოს, ხოლო მესამე — იმავე წლის 18 ნოემბერს. საბჭოთა ჯარებმა, პოლკოვნიკ კ. ლესელიძის სარდლობით, გაათავისუფლეს ქალაქები: კალუგა, ალექსინი, სტალინგორსკი, ვენიოვი.

ტულასთან მიმდინარე ბრძოლებში დამაჯერებელი გამარჯვების აღსანიშნავად, სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს 1942 წლის 2 იანვრის ბრძანებულებით, კ. ლესელიძეს მიენიჭა გენერლის სამხედრო წოდება, ხოლო სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1942 წლის 12 აპრილის ბრძანებულებით, იგი წითელი დროშის ორდენით დაჯილდოვდა.

ტულას და კალუგას, ასევე ქალაქების: მასალსკის, მეშევსკის, სუხინინის და კოხელსკის განთავისუფლების შემდეგ, სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდლის განკარგულებით, გენერალი კ. ლესელიძე გადაყვანილ იქნა ამიერკავკასიის ფრონტზე და დაინიშნა მესამე მსროლელი კორპუსის მეთაურად. ამ კორპუსს დავალებული ჰქონდა უღელტეხილები: ქლუხორის¹⁰, მარუხის,¹¹ სანჭაროს, აიშხას, პსეაშხას, ბელორეჩენსკაიას და ხოკუჩის დაცვა-გამაგრება.

გერმანელთა გეგმა იყო დაეკავებინათ: სტალინგრადი, სარატოვი, ბორისოგლები, კუიბისევი და არზამასი, ამის შემდეგ უნდა აეღოთ საქართველო და შეჭრილიყვნენ აზერბაიჯანში. უშუალოდ ამ გეგმის ჩასაშლელად დაუყოვნებლივ შეიქმნა 242-ე სამთო-მსროლელი დივიზია გენერალ გ. ყურაშვილისა და პოლკოვნიკის, პროფესორ ვ. ონიანის ხელმძღვანელობით, ხოლო მთავარ ძალას შეადგენდა

⁹ გაზ. კომუნისტი, თბ., 1941, 9 სექტემბერი.

¹⁰ უღელტეხილი აფხაზეთის კავკასიონის მთავარ წყალგამყოფ ქედზე. კოდორის ხეობას აკავშირებს თებერდის ხეობასთან. სიმაღლე 2781 მ. აქ გადადის სოხუმის სამხედრო გზა.

¹¹ უღელტეხილი აფხაზეთის კავკასიონის მთავარ ქედზე, მწვერვალ მარუხის დასავლეთით, სიმაღლე 2746 მ. საცალფეხო გზა გადადის ყარაჩაი-ჩერქეზეთისკენ (პიატიგორსკისკენ).

სვანებისგან დაკომპლექტებული რაზმები, რომელთაც კარგად იცოდნენ დასავლეთ საქართველოს მთიანეთის უღელტეხილები.

გერმანიის ცნობილი 49-ე დივიზია, რომელსაც სისასტიკით განთქმული გენერალი კონრადი მეთაურობდა, სხვადასხვა დანაყოფებით, ერთდროულად მოადგა ქლუხორის, მარუხისა და სანჯაროს უღელტეხილებს.

გენერალიტეტის გადაწყვეტილებით დამატებით შეიქმნა საგანგებო საბრძოლო გეგმა კავკასიის დაცვისთვის და ამ გეგმის განხორციელება და პასუხისმგებლობა სწორედ გენერალ ლესელიძეს დაევალა. 1942 წლის 3 აგვისტოდან კავკასიის მისადგომებთან დაიწყო სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლები, გერმანულმა საავიაციო ბომბდამშენებმა 14 აგვისტოს დაბომბეს ქალაქი სოხუმი, მართალია, ზიანი დიდი არ იყო, მაგრამ საშიშროება თანდათან ახლოვდებოდა.

გენერალ ლესელიძის დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებით, 46-ე არმიის გენერალური შტაბი განთავსდა სოხუმში, თუმცა ფაშისტებს უკვე დაკავებული ჰქონდათ ქლუხორისა და მარუხის, ხოლო ოდნავ მოგვიანებით, სანჯაროს უღელტეხილიც.

ბრძოლები ხანგამოშვებით, მცირედი შესვენებებით, მაგრამ გააფთრებით მიდიოდა. ცხადია, სუსხიან და ცივ ზამთარში ფაშისტებმა ვერ შეძლეს უპირატესობის მოპოვება, ამას დაემატა მებრძოლთა თავდადება, გმირობა, სიმტკიცე, გამბედაობა და შედეგმაც არ დააყოვნა, 1943 წლის მარტში ფაშისტების მიერ დაკავებული ამიერკავკასიის ყველა მთავარი ქალაქი და უღელტეხილი, მათ შორის: მაიკოპი, ბელორეჩენსკაია, გუნურხვეტი, ტუაფსე, სოჭი, გუდაუთა.... განთავისუფლებულ იქნა!

ამ ბრძოლების შემდეგ, სსრ კავშირის მთავარსარდლის 1943 წლის 25 მარტის ბრძანებულებით, გენერალი კ. ლესელიძე დაინიშნა 47-ე არმიის სარდლად, ხოლო ორიოდე თვეში გადაყვანილ იქნა მე-18 არმიის სარდლად. სწორედ ამ არმიას მოუწია ბრძოლების წარმოება ნოვოროსიისკისა და კუნძულ ტამანის განთავისუფლებისათვის.

ბრძოლა ნოვოროსიისკისათვის იყო უმნიშვნელოვანესი და ამავე დროს უაღრესად მძიმე. ამის მიუხედავად სამშობლოს სიყვარულითა და გამარჯვების ჟინით შეპყრობილმა ჯარისკაცებმა სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იბრძოლეს, რათა ფაშისტ დამპყრობლები სვან ეხსნათ განსაცდელში მყოფი ქალაქი და მისი მოსახლეობა.

გენერალ კ. ლესელიძის არმიის დანაყოფები წინ მედგრად მიიწვედნენ და 1943 წლის სექტემბერში ბრძოლა საბჭოთა ჯარების ბრწყინვალე გამარჯვებით დასრულდა.¹²

ამ ისტორიული მოვლენის მეორე დღეს სტალინი წერდა: „ჩრდილოეთ კავკასიის ფრონტის ჯარებმა, შავი ზღვის ფლოტის გემებისა და ნაწილების თანამონაწილეობით, გაბედული ოპერაციის შედეგად, ხმელეთიდან დარტყმით და ზღვიდან დესანტის გადმოსხმით, ხუთი დღის გააფთრებული ბრძოლების შემდეგ, 1943 წლის 16 სექტემბერს იერიშით დაიკავეს შავი ზღვის მნიშვნელოვანი ნავსადური და ქალაქი ნოვოროსიისკი. ამ ბრძოლაში თავი ისახელა გენერალი ლესელიძის ჯარებმა...“¹³

ამ მოვლენის აღსანიშნავად სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდლის 1943 წლის 18 სექტემბრის ბრძანებულებით გენერალი კ. ლესელიძე დაჯილდოვდა სუვოროვის I ხარისხის ორდენით.¹⁴

ამის შემდეგ იყო ბრძოლა ტამანის ნახევარკუნძულის განთავისუფლებისათვის, რომელსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა მეორე მსოფლიო ომის მსვლელობის მანძილზე.

13 თვის განმავლობაში (1942 წლის სექტემბრიდან 1943 წლის ოქტომბრამდე) გერმანელი ფაშისტები შეუჩერებლად უტევენენ შავი და აზოვის ზღვებისა და ქერჩის სრუტის მისადგომებს, კრასნოდარის მხარის პატარა ნახევარკუნძულს, უტევენენ დასახლებულ პუნქტებსა და სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტებს, დაუნდობელი და მუხანათური ბრძოლებით თავს ესხმოდნენ ახლომახლო სოფლებს; მე-18 არმიის სარდლობისა და ჯარისკაცების უნარიანი, ტაქტიანი და გაბედული ბრძოლების წყალობით ტამანის ნახევარკუნძული გაათავისუფლეს 1943 წლის ოქტომბრის დასაწყისში.

ამის შესახებ იმავე თვის ჟურნალი „ბოლშევიკი“ აქვეყნებს სსრ კავშირის უმაღლესი მთავარსარდლისა და სახკომსაბჭოს ბრძანებულებებს, სადაც ვკითხულობთ: „ტამანის ნახევარკუნძულის გაათავისუფლება მეორე მსოფლიო ომის ისტორიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობის მოვლენაა. ამ ფაქტის აღსანიშნავად ვბრძანებ: გენერ-

¹² 30 წლის შემდეგ, 1973 წლის 14 სექტემბერს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დადგენილებით ნოვოროსიისკს მიენიჭა „გმირი ქალაქის“ წოდება.

¹³ გაზ. კომუნისტი, 1943 წლის 17 სექტემბერი.

¹⁴ უმაღლესი ჯილდო, რომლითაც სსრ კავშირის მთავარსარდალი ან უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი აჯილდოვებდა მარშლებს, გენერლებს და ოფიცრებს სანიშნოდ ჩატარებული ბრძოლისა და ოპერაციებისათვის, რომელთა შედეგად მიღწეული იქნა გამარჯვება.

ალ-ლეიტენანტ კ. ლესელიძეს მიენიჭოს გენერალ-პოლკოვნიკის სამხედრო წოდება“. „ტამანის ნახევარკუნძულის გათავისუფლების საქმეში შეტანილი პირადი დიდი წვლილისათვის გენერალ-პოლკოვნიკი კ. ლესელიძე დაჯილდოვდეს კუტუზოვის I ხარისხის ორდენით“.

კავკასიის ბრძოლების შემდეგ იყო ბრძოლა უკრაინისთვის.

უმაღლესი მთავარსარდლის განკარგულებით გენერალ-პოლკოვნიკი კ. ლესელიძე დაინიშნა I უკრაინული ფრონტის მე-18 არმიის სარდლად. მთლიან ფრონტს ხელმძღვანელობდა არმიის გენერალი ნ. ვატუტინი. უკრაინასთან მიმდინარე ბრძოლების შესახებ სტალინი ბრძანებს: „ზამთრის კამპანიის მსვლელობაში წითელმა არმიამ ლიკვიდაცია უყო ფაშისტების მძლავრ თავდაცვას დნეპრზე, სწორედ გენერალ-პოლკოვნიკ ლესელიძის გონიერების წყალობით მიხვდნენ მტრის სარდლები, რომ ომის წარმატება შეუძლებელი იყო“.¹⁵

უკრაინასთან მიმდინარე ბრძოლების დროს არმიის პოლიტსამუშაოებს ხელმძღვანელობდა ლესელიძის გამორჩეული ოფიცერი და შემდგომში სსრ კავშირის ცეკას გენერალური მდივანი, ლეონიდ ბრეჟნევი. ამ ბრძოლების დროს ეტაპობრივად განთავისუფლდა ქალაქები: ბრუსილოვი, კორნინი და პოპელინი.

სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდლის წარდგინებით, უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა გენერალ-პოლკოვნიკი კონსტანტინე ლესელიძე დააჯილდოვა ბოგდან ხმელნიცკის I ხარისხის ორდენით.

ჟიტომირის ოლქის ქალაქ ბერდიჩევში ფაშისტებმა დახვრიტეს 30 000 ადამიანი, აწამეს და ცოცხლად დამარხეს ბავშვები. უკრაინული ფრონტის სხვა არმიებმა ვერ შეძლეს ამ რაიონიდან გერმანელების უკუგდება, მაგრამ ეს შეძლო ლესელიძის ჯარებმა. ეს იყო დიდი მხედართმთავრის უკანასკნელი ბრძოლა.

1944 წლის თებერვალში გენერალ-პოლკოვნიკი კონსტანტინე ლესელიძე ავად გახდა გრიპის ვირუსით, რასაც დაერთო სახსრების ანთებაც, აუცილებელი შეიქმნა მისი ჰოსპიტალიზაცია უკრაინის, კერძოდ, ჟიტომირის ოლქის ქალაქ ბერდიჩევის ახლოს მდებარე სოფელ პოლიჩინცაში, სადაც განთავსებული იყო სამხედრო-საველე ჰოსპიტალი.

მე-18 არმიის ექიმის თამარ გოთუას მოგონებებიდან ვგებულობთ, რომ: „ექიმების ცდა ამაო იყო. ავადმყოფის მდგომარეობა შესამჩნევად უარესდებოდა. მას მეტად დაუსვიდა ფეხები, დაეწყო ფილ-

¹⁵ გაზ. „Тбилиси“, 1944, #12.

ტვების ანთება და სახსრების საშინელი რევმატიული ტკივილი. ფეხებზე გავუკეთეთ თაბაშირი, მთელი ღამეები არ ეძინა. დღითი-დღე უფრო ნერვიულობდა და მტკიცე ხასიათი უღუნდებოდა.

— პატივცემულო კოტე, ნუ ღელავთ, ყველაფერი კარგად მიდის, რამდენიმე ხნის შემდეგ შეძლებთ ადგომას, — ვეუბნებოდი მას.¹⁶

აუცილებლობიდან გამომდინარე, იგი მატარებლით გადაიყვანეს და 1944 წლის 14 თებერვალს ავადმყოფი მოათავსეს სსრ კავშირის თავდაცვის სამხედრო კომისარიატის ცენტრალურ ჰოსპიტალში. გარდაცვალების საექიმო დასკვნაში წერია: „სიკვდილის მიზეზია გულის მოქმედების გაჩერება. მნიშვნელოვანი დაავადებანი სიკვდილის მომენტისთვის: მარჯვენა ქვედა კიდურის სისხლძარღვების თრომბოფლებიტი, ტვინისა და ფილტვების ემბოლია. პაციენტი გარდაიცვალა სსრ კავშირის თავდაცვის სახალხო კომისარიატის ცენტრალურ ჰოსპიტალში, 1944 წლის 21 თებერვალს“.

გასაკვირი არ უნდა იყოს საბჭოთა მთავრობის, თავდაცვისა და რესპუბლიკის ხელმძღვანელების, ასევე ათიათასობით ადამიანის გულწრფელი მწუხარება მხედართმთავრის ნაადრევი და მოულოდნელი გარდაცვალების გამო: რასაც იმ დროინდელ პრესაში ვკითხულობთ, ეს არის მართლაც გულწრფელი მწუხარებისა და გულისტკივილის გამოვლინება.

ჯერ მოსკოვში, ომის ქარცეცხლში და მერე თბილისსა და მთელს საქართველოში არ შემწყდარა გლოვა და გოდება, დაშვებული იყო დროშები, ოფიცერთა სასახლე ჭირისუფლებისა და მხედართმთავართან გამოთხოვების მსურველებს ვერ იტევდა.

გაზეთი კომუნისტი წერს: „დიდი ხანია არ ახსოვს თბილისს ასეთი ამბავი. მთელი საზოგადოება, ხალხი, ჯარისკაცები, სერჟანტები, ოფიცრები, არმიის სარდლები, პარტიული და საზოგადო მოღვაწეები ეშვიდობებოდნენ მამაც და ღირსეულ მხედართმთავარს. სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების სარდლობის სახელით თანამებრძოლს გამოეთხოვა არმიის გენერალი ივან ტიულენევი: „ჩვენგან წავიდა უდიდესი ტალანტისა და სახელის მქონე მხედართუფროსი, მაგრამ სწორედ ლესელიძის დამსახურება იქნება ის, რომ დიდი სტალინის მთავარსარდლობით მალე გავწმენდთ ჩვენს სამშობლოს ჰიტლერული სიბილწისაგან“.

აკადემიკოს სიმონ ჯანაშიას, რომელმაც სიტყვა ქართველი მეცნიერებისა და ინტელიგენციის სახელით წარმოთქვა, უთქვამს: „კონ-

¹⁶ არქივი, ფ. 2514, ს. 303, ფ. 10.

სტანტინე ლესელიძე იბრძოდა ქართველი ხალხის თავისუფლებისა და ღირსებისათვის, მან ღირსეულად შეასრულა მხედართმთავრის მოვალეობა და წინ აღუდგა გააფთრებულ მტერს, რომელსაც სურდა ჩვენი აყვავებული ქვეყნის მოსპობა“.¹⁷

როგორც ჩანს, გენერალ-პოლკოვნიკ პორფილე ჩანჩიბაძეს¹⁸ გვიან შეუტყვია ძვირფასი მეგობრისა და თანამებრძოლის გარდაცვალების ამბავი და მის მეუღლეს წერდა: „მან არ იცოდა, რა არის შიში, მას ჰქონდა ერთი ამოცანა — მტრის განდევნა ჩვენი ქვეყნიდან და მისი მოსპობა, ამას იგი პირნათლად ასრულებდა. ამით ვამაყობდით ჩვენ, ქართველი ხალხი. ის მტრისთვის რისხვა იყო. კოტე იყო ჩვენი ერის საამაყო და ღირსეული შვილი“.¹⁹

ქართველმა ხალხმა თავისი გამორჩეული შვილი, საბჭოთა ჯარების მხედართმთავარი, გენერალ-პოლკოვნიკი კონსტანტინე ლესელიძე 40 წლის ასაკში, 1944 წლის 26 თებერვალს დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში ქართულ მიწას მიაბარა. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1971 წლის 13 მაისის ბრძანებულებით კონსტანტინე ლესელიძეს მიენიჭა სსრ კავშირის გმირის წოდება (სიკვდილის შემდეგ).

კონსტანტინე ლესელიძის შესახებ ვკითხულობთ: „საბჭოთა კავშირის გამორჩეული მხედართმთავარის, გენერალ-პოლკოვნიკ კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე ლესელიძის დამსახურებით, ფაშისტურმა გერმანიამ ვერ შეძლო დაეპყრო კიევი, ნოვოროსიისკი, ტამანის ნახევარკუნძული, ამიერკავკასია... მისი ბრძოლა სამშობლოსა და საბჭოთა ხალხისთვის იყო გმირობის და უკვდავების უდიდესი მაგალითი...“²⁰

„მე მომიხდა ბრძოლა ერთ-ერთ უნიჭიერეს საბჭოთა მხედართმთავართან — მე-18 არმიის სარდალ გენერალ-პოლკოვნიკ კონსტანტინე ლესელიძესთან ერთად. ფრონტზე ძალიან მალე მჟღავნდება ადამიანების ბუნება, იქ მაშინვე იგებ, ვინ რას წარმოადგენს. კონსტანტინე ლესელიძე დამამახსოვრდა როგორც ქართველი ხალხის საუკეთესო ეროვნული თვისებების განსახიერება, ეს იყო სიცოცხ-

¹⁷ ხეც, აკად. ს. ჯანაშიას არქივი, საქ. 213

¹⁸ საბჭოთა კავშირის გმირი, გენერალ-პოლკოვნიკი. დაიბადა 1901 წელს ოზურგეთში, იბრძოდა სტალინგრადის ბრძოლაში, ყირიმთან, სევასტოპოლთან, სარდლობდა ბალტიისპირეთისა და აღმოსავლეთ პრუსიის განმათავისუფლებელ ჯარებს. იყო მე-2 გვარდიული არმიის სარდალი. გარდაიცვალა 48 წლის ასაკში, 1950 წელს. დაკრძალულია მოსკოვში, ნოვოდევჩინის პანთეონში.

¹⁹ არქივი. ს. 2514, ფ 25.

²⁰ В. Гнеушев, А. Попутько, «Тайна Марухского ледника». Книга первая и вторая. Издательство «Советская Россия». Москва. 1966.

ლით სავსე ვაჟკაცი, მტრისთვის მკაცრი და მეგობრებისთვის გულუხვი, პატიოსანი კაცი, სიტყვის კაცი, გონებაბაზვილი და გულმგზნებარე“, — ასე შეაფასა სსრ კავშირის გენერალურმა მდივანმა ლენიდ ბრეჟნევმა თანამებრძოლი მის მშობლიურ საქართველოში სტუმრობისას, 1971 წელს.

1998 წელს ედიშერ ხოშტარია-ბროსემ გამოაქვეყნა აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის წერილები სათაურით „სტუმრად სტალინთან“ (აღსანიშნავია ისიც, რომ აკად. ნ. ბერძენიშვილის არქივი კარგა ხნის განმავლობაში მუშავდებოდა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომლის, ნ. ბერძენიშვილის კაბინეტის ხელმძღვანელის, დოდო ლომიძის მიერ), სადაც კონსტანტინე ლესელიძეზე ვკითხულობთ: „სტალინმა საუბარი ლესელიძეზე გადაიტანა, ნანობს მის სიკვდილს, ჩვენ ის გვინდოდა მთავარსარდლად, ჭკვიანი იყო, ნებისყოფაც ჰქონდა, ქვეითი არტილერიიდან იყო გამოსული, ცუდუბრალოდ დაიღუპა თავი, ნაადრევად ადგა“.

ამაზე დიდი და გულწრფელი შეფასება უიშვიათესია. კონსტანტინეს რომ ეცოცხლა, დამსახურებულად მიიღებდა საბჭოთა ჯარების მთავარსარდლის (მარშალი) საპატიო წოდებას.

მრავალი გამორჩეული ლექსი უძღვნეს ცნობილმა პოეტებმა და რიგითმა ადამიანებმა²¹ დიდებული მამულიშვილის ხსოვნას, მაგრამ განსაკუთრებით გულისამაჩუყებელია პოეტ-აკადემიკოს ირაკლი აბაშიძის გრძნობით სავსე სტრიქონები:

**„ხანდახან მართლა მავიწყდება შენი სიკვდილი,
და როცა მესმის რადიოში მარშლის ბრძანება,
მე ისევ შენს გვარს ველოდები სულგაკემნდილი
და სიხარულში უშენობა დღეს მენანება.**

**ო, როგორ მსურდა, როგორ მსურდა, შენი სახელი
კვლავ ეთქვა ჩვენთვის გამარჯვების ახალ თარიღებს;
ბევრი წუხილი შევირიგე, ბევრი ნაღველი,
მაგრამ შენს სიკვდილს, მეგობარო, რა შემარიგებს.**

**დაჰკრავს საათი, დამყარდება ზავი საჯარო,
დაიშლებიან, დაუშვებენ ფარდებს ფრონტები**

²¹ კ. ლესელიძეს ლექსები უძღვნეს გ. ტაბიძემ, ხ. ბერულავამ, ა. შენგელაიამ, ბ. სტურუამ, მ. ფარულავამ, დ. გაჩეილაძემ, ი. ნონეშვილმა და სხვებმა. რ. ჯაფარიძემ მას დოკუმენტური მოთხრობა „მარხის თეთრი ღამეები“ მიუძღვნა.

**და როგორ მინდა, როგორ მინდა არ დავიჯერო,
რომ ნაომარი სამშობლოში არ დაბრუნდები“.²²**

ასევე, უაღრესად საინტერესოა უცნობი პოეტის, სერგო ყურაშვილის პოემა „სიტყვა გენერალ ლესელიძეზე“, რომელიც გამოქვეყნდა 1952 წელს და დღეს ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენს.

ამ პოემაში ავტორი გადმოგვცემს კონსტანტინე ლესელიძის მიერ განვლილ ცხოვრების გზას დაბადებიდან ძეგლის დადგამამდე. მოკრძალებული, უბრალო, მაგრამ გულწრფელი სიტყვებით ამკობს დიდებული გენერლის ხსოვნას და შთამომავლობის სახელით ეფერება მის უკვდავ სულს.

ერთი წუთით არ დაუხევია უკან კონსტანტინეს, არც ერთხელ გადაუდგამს ნაბიჯი უკან, მუდამ წინ მიიწევდა – მედგრად, უშიშრად, ამაყად, ვაჟკაცურად. „საქართველოს მხსნელი“ — ასეთი ეპითეტით ამკობს პოეტი გმირ მეომარს. იგი იხსენებს ჩვენს გმირ წინაპრებს, რადგან სწორედ მათ აგონებს ლესელიძის ვაჟკაცობა:

„ქართველი ხალხი მხურვალე გულით
ავარვარებულ ლითონს გვაგონებს,
ახლაც ჩაგვესმის დავითის თქმული
— მკერდით ვიცავდი მშობელ მთაგორებს.
მხურვალე გული ქართველი ხალხის
სამშობლოსათვის ომში სალია,
სამგორის ველზე მხედარი დაჰქრის
და ეს მხედარი გორგასალია.

მამულისათვის გმირთა მახვილებს
ჟანგი არასროს არ ჩაჰყოლიათ,
და ზედ ბრწყინავდა წარწერა სისხლით:
— მეფე ერეკლე ისევ ლომია!
ხმალი ელავდა სააკაძისა
მტრის თავზე მძაფრად შემოქნეული,
სისხლის მწოველთა ურდო დაფლითა
და თქვა — არ ვნახოთ ჩვენში წყეული.

იქნებ გიძლოდა მათი აჩრდილი,
როცა მოკვეთე მკვლევლებს თათები,
როცა საბრძოლო რუკა გაშალე,
სტალინზე ფიქრში ღამეს ათევი!

²² გაზ. კომუნისტი, 1945 წლის 30 იანვარი.

ბევრი ლამაზი ეპითეტი უძღვნა პოეტმა მხედართმთავარს, მაგრამ მთავარი სათქმელი მაინც ამ სტრიქონებში გამოხატა:

**„ჩვენ ვერ მოგვისპობს სიკვდილი ღიმილს,
რადგან ასე სწამს ხალხს გამარჯვება.
შენი სახელი – მამაცი შვილის
შთამომავლობას ლამპრად დარჩება.**

**ლამპრად დარჩება... და ჟამის გასვლით
არ დაგივიწყებს ხალხი მშრომელი,
საფლავის თავზე ყვავილებს გამლის
ჩვენი მაისი დაუჭკნობელი“.**

თბილისში, მთაწმინდის რაიონში იყო ლესელიძის სახელობის ქუჩა, მას ახლა კოტე აფხაზის სახელი ჰქვია. იქვე, პატარა კეთილმოწყობილ სკვერში დგას ლესელიძის ძეგლი, რომლის ავტორი გახლავთ უდიდესი ქართველო მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე.

უადრესად სამწუხაროა, რომ წინა მთავრობის დროს თბილისის მესვეურებმა ამ ქუჩას სახელი შეუცვალეს.

ალბათ მოვა დრო და ლესელიძის ქუჩა დაიბრუნებს თავის კუთვნილ სახელს, რადგან ერთეულების შეხედულებისა და გემოვნების მიხედვით ისტორია არ უნდა იწერებოდეს. მაშინ, როცა მთელს თბილისში უამრავი უსახელო, ან არაფრისმთქმელი სახელების მატარებელი ქუჩებია, შეიძლებოდა რომელიმე მათგანს მინიჭებოდა კოტე აფხაზის სახელი და ლესელიძის ღირსება არ შეგველახა.

წელს მთელმა პროგრესულად მოაზროვნე მსოფლიომ დიდი ზეიმით აღნიშნა ფაშინძეზე გამარჯვების საიუბილეო 70-ე წლისთავი. ამიტომაც გავიხსენეთ ჩვენი გმირი წინაპარი, კაცი, რომელმაც თავისი ღვაწლითა და თავდადებით დაიმკვიდრა ადგილი სახელოვან ქართველთა შორის.

გამორჩეული და გამოჩენილი ქართველი მხედართმთავრის კონსტანტინე ლესელიძის სული უფალმა მოიხსენოს და დაუმკვიდროს მას განსასვენებელი სავანესა მართალთასა, ამინ!